

Nya synagogan i Kaliningrad

Text: Ingmar Oldberg

medlem i ÖjF och fd Rysslandsforskare på Utrikespolitiska institutet

EFTER KRISTALLNATTEN i november 1938 förstörde nazisterna den ståtliga Nya synagogan, Tysklands tredje största, i Königsberg (byggd 1896). Därefter fördrevs eller mördades alla judar, som mestadels var liberala och tysktalande, från Ostpreussen. I januari 1945 dog över 10 000 judar i en dödsmarsch från koncentrationslägret i Stutthof till kustorten Palmnicken. När sovjetarmén erövrade Königsberg i april 1945, började en ny epok och ett totalt folkutbyte genomfördes. Alla tyskar, som inte dött eller flytt, deporterades, och in flyttade ryssar och andra sovjetfolk, bland dem också en del östjudar. Staden återuppbyggdes på sovjetiskt manér och 700 års tysk historia suddades ut. Königsberg bytte namn till Kaliningrad 1946. Kommunism ersatte all religion, och judarnas särskilda lidande under kriget underordnades det ryska i historieskrivningen. Ingen synagoga fick alltså uppföras i staden. På platsen för den stora synagogan byggdes en cirkus. Först då den kommunistiska diktaturen avlöstes av en bräcklig demokrati 1991 kunde judarna i Kaliningrad och Ryssland öppna för sin religion och försvara sina intressen. Av olika politiska och ekonomiska skäl dröjde det ända till 2011 tills grundstenen till en kopia av den Nya synagogan lades på samma plats. Under tiden hade den stora lutheranska katedralen hunnit renoveras (för tyska pengar) och en ny ryskortodox katedral, då den näst

största i Ryssland, uppföras. Men bygget av synagogan fördröjdes på grund av konflikter med stadens myndigheter och cirkusen, som inte ville flytta.

Först i oktober 2018, 80 år efter dess förstörelse, kunde synagogan återinvigas i närvaro av bland andra Rysslands Chabad-anslutne chefsrabbin Berel Lazar, några överlevande från Förintelsen och efterkommande från Israel, samt utländska diplomater, främst Tysklands ambassadör och Europaminister.

Bygget finansierades av den lokala affärsmannen och filantropen Vladimir Katsman och andra judiska donatorer, och arkitekten heter Natalia Lorents. Synagogan inrymmer ett församlingscentrum för de cirka 2000 judarna i staden och ett judiskt museum sedan 2022. I maj 2024 öppnades där en mikvah och hölls en rabbinkongress med hundra deltagare från hela Ryssland.

Den judiska församlingen i Kaliningrad tycks således sent omsider ha intagit sin rättmätiga plats i Ryssland och Östersjöområdet. Man undrar nu 2026 om och hur den berörs av Rysslands ökande fientlighet mot Tyskland med anledning av Ukraina-kriget och mot Israel med anledning av situationen i Gaza.

bankgirot

INBETALNING/GIRERING AVI

Jag vill bidra med/betala för

___st pesachpaket á 240 kr
till Baltikum/Ukraina/Moldavien Kr:

Projektet "Bättre livskvalitet för judiska singelföräldrar
med barn med särskilda behov i Estland" Kr:

Projektet "När minnet sviker" i Lettland Kr:

Du kan även ge ditt stöd genom att Swisha till **1232138899**

Annonser i Bulletinen 6 nr 2 500 kr Kr:

Medlemsavgift 2026 á 250 kr Kr:

Medlemsavgift ungdom under 26 á 80 kr Kr:

Bidrag till årets PGT i Estland Kr:

Annan gåva _____ Kr:

För att spara porto sänds kvitto endast på begäran.

Betalningsavsändare (namn och postadress)

Namn

Adress

Postadress

E-postadress

Betalningsmottagare

Östersjøjudiskt FORUM

Inbetalningsavgift
(ifylls av banken)

Från bankgirot (vid girering)

Belopp kronor

öre

Till bankgirot (ifylls alltid)

5 0 3 6 - 6 8 2 2

Korta frågor och svar om Kaliningrad

Hans Kraitsik, ÖjF:s ordförande åren 1989 - 2015, svarar på tre korta frågor om engagemanget i Kaliningrad:

Hans Kraitsik

När började ÖjF engagera sig i Kaliningrad?

– Under 1990-talet räknade ÖjF Kaliningrad som en del av sitt verksamhetsområde.

När slutade eller trappade ÖjF ner sitt engagemang i Kaliningrad?

– ÖjF avgränsade sitt fokus och Kaliningrad slutade vara ett aktivt målområde omkring 2015 därefter riktades arbetet i högre grad mot Estland och Lettland för att senare utökas till Ukraina från februari 2022 och till Moldavien från december 2024.

Varför trappades engagemanget ner?

– Tre huvudorsaker:

- Problem från ryska myndigheter som försvårade hjälptransporter och logistik till Kaliningrad.
- Strategisk omprioritering. ÖjF minskade det geografiska verksamhetsområdet till i praktiken Lettland och Estland när behov och förutsättningar förändrades.
- Kaliningrad fick stora summor från Estée Lauder Foundation vilket minskade behoven från ÖjF.

Använd vårt
bg 5036 – 6822
eller swisha till
1232138899

Betala med Swish

123-213 88 99

ÖjF

Föreningarna nyttar med glädje!

Uppmärksamma egna eller andras högtidsdagar med en insamling till vår hjälpverksamhet. Vi skickar ett fint gåvobevis.

Annonsera ditt företag i Östersjöjudisk Bulletin och syns med ditt namn tillsammans med andra stödjare. 2 500 kr för ett helt år och 6 nummer.

Kontakta vårt kansli via e-post b.j.f@telia.com eller via vår hemsida www.ostersjojuidisktforum.se

